

Museum för statens ostasiatiska samlingar

STAFFAN NILSSON, *Fil.dr i konstvetenskap, byggnadsantikvarie*

Den fjärde september öppnade Östasiatiska museet efter att ha varit stängt för ombyggnad sedan augusti 2002.

Museet är inrymt i Tyghuset på Skeppsholmen i Stockholm, som det berättas om i föregående nummer av Kulturvärden.

ÖSTASIATISKA museets historia går tillbaka till 1926 då Östasiatiska samlingarna bildades som en avdelning inom Historiska museet. De permanenta samlingarna öppnade 1929 på vinden i Handelshögskolans nyuppförda byggnad vid Sveavägen.

Kärnan i samlingarna bestod av de arkeologiska fynd som Johan Gunnar Andersson, 'Kina-Gunnar', hemfört från sin tid i Kina.

Andersson som var född 1874 och av-

led 1960, tillhörde den generation av svenska och norska äventyrare och forskningsresanden som kring sekelskiftet 1900 dominerade den internationella polarforskningen. Han var ursprungligen geolog och blev 1902 filosofie doktor och docent i geologi i Uppsala på avhandlingen «Über die Stratigraphie und Tektonik der Bären Insel». Han deltog i Otto Nordenskjölds legendariska och synnerligen strapatsrika Antarktisexpedition 1901–03 och var chef

för Statens Geologiska Undersökning 1909–16. Åren 1914–24 var Andersson kinesiska regeringens rådgivare för organiserandet av geologiska undersökningar, och under den tiden bedrev han också arkeologiska och paleontologiska undersökningar i Honan- och Kansuprovinserna och hemförde stora samlingar av kinesiska stenåldersföremål och fossila ryggradsdjur till Sverige.

Andersson blev den förste föreståndaren för Östasiatiska samlingarna och samtidigt upprätthöll han en personlig professur i östasiatisk arkeologi vid Historiska museet.

De Anderssonska samlingarna kompletterades bland annat med bronser som förvärvades genom konsortieresor som gjordes av ingenjör Orvar Karlbeck.

TILL EN NY VIND

År 1946 tvingades samlingarna att lämna lokalerna i Handelshögskolan. De flyttades till betydligt mindre utrymmen på vinden i Vitterhetsakademiens hus, nuvarande Riksantikvarieämbetet, Storgatan 41, där endast mindre delar kunde visas.

Under 1950-talet tog dåvarande nationalmuseichefen, konstnären Otte Sköld, initiativ till att bilda ett östasiatiskt museum genom att slå samman Östasiatiska samlingarna med Nationalmuseums samlingar av konst och konsthantverk från Öst- och Sydasiens. Nationalmuseums samlingar av kinesiska målningar och skulpturer hade en helt annan tillkomsthistoria än Östasiatiska samlingarna och var i stort sett resultatet av en mans ansträngningar. Osvald Sirén var professor i konsthistoria vid Stockholms högskola 1908–23 och chef för Nationalmuseums måleri- och skulpturavdelning 1926–44. Han gjorde flera längre studieresor till Kina och Japan och hemförde därifrån en mängd konstföremål. Men redan 1915 hade museichefen Richard Bergh haft tankar på en orientavdelning.

Kungl. Maj:t beslöt 1959 att ett östasiatiskt museum skulle bildas och inrymmas i den norra delen av Tyghuset på Skeppsholmen.

Per-Olof Olssons magnifika trapphall från 1960-talet har i allt väsentligt bevarats i ursprungligt skick.

«EFTERSOM ARKITEKTEN
ALDRIG VARIT I KINA»

Ombyggnaden av den norra delen av Tyghuset till museum genomfördes 1962–63, med Per-Olof Olsson som arkitekt. Han hade varit knuten till Nationalmuseums bygnadsverksamhet sedan 1944 och några år tidigare svarat för omvandlingen av flottans exercishus till ett museum för modern konst. Medarbetare på kontoret var under huvuddelen av arbetet arkitekt Göran Bergquist.

«Eftersom arkitekten aldrig varit i Kina belastades han ej av några bestämda föreställningar om hur den arkitektoniska ramen kring östasiatiska konstföremål skulle formars. Museitjänstemännen saknade också erfarenhet och synpunkter», skrev Per-Olof Olsson i sin presentation av museet i tidskriften *Arkitektur* 1963.

Ombyggnaden innebar att samtliga bjälklag utom betongbjälklaget från påbyggnaden av Tyghuset 1917 togs bort och ersattes med nya bjälklag av betong. Fasadens ursprungliga fönsterhåll behölls, men eftersom de sitter så tätt i höjddled gick det inte att lägga in ett

bjälklag mellan varje fönsterrad utan vissa utrymmen fick göras högre och förses med två eller tre fönsterrader i höjd.

Nu blev inte Östasiatiska museet ensam herre i lokalerna, utan våningen en trappa disponerades av Riksförbundet för bildande konst, Konst i skolan och Nationalmuseums depositionsavdelning. Senare övertog dock museet också dessa lokaler.

Den omsorgsfullt utförda museiinredningen ritades på Per-Olof Olssons kontor och tillverkades av Nordiska Kompaniets verkstäder i Nyköping. På museichefens initiativ revs tyvärr denna internationellt uppmärksammade inredning ut utan den antikvariske kontrollantens hörande under den nu avslutade ombyggnaden. Det omsorgsfullt utformade målningsrummet finns dock kvar och har restaurerats.

Den ursprungliga utvändiga planeringen projekterades i samarbete med trädgårdsarkitekten Walter Bauer.

I sin presentation av museet skrev Per-Olof Olsson vidare:

«När det något överraskande visade

sig att Statens konstråd ställt medel till förfogande för konstnärlig utsmyckning uppstod en livlig diskussion hur pengarna skulle användas, en diskussion som väl speglar bildkonstens dilemma i dag. Man föreslog till exempel en stor drake på taket, ett gammalt ankare framför entrén, uppställandet av skeppskanoner, som skulle bärgas ur Göta älv, en skulptur i en konstgjord damm. Så småningom stannade man för portar av järn, vilka utfördes av skulptören Torsten Fridh.»

Utanför det nya museets entré fanns sedan 1827 Skeppsholmens salutbatteri, men tanken att de nyinflyttade sköra föremålen skulle förintas av kanonsaluternas ljudvågor var inte tilltalande och därför flyttades batteriet till en plats nedanför Amiralitetshuset.

KOMMUNIKATIONSPROBLEM

Sedan försvaret definitivt hade lämnat Tyghuset expanderade museet efter hand in i lågdelen söder om själva museet. Det sydligaste partiet inreddes åren 1984–85 till bibliotek, biblioteksmagasin och hörsal efter ritningar av Bo

Kjessel Arkitektkontor. Samtidigt inreddes studiemagasin på våningen två trappor i lågdelen närmast det ursprungliga museet.

Det var Arbetsmiljöinspektionens krav på två nya transporthissar som utlöste den nu avslutade ombyggnaden och renoveringen, som omfattar nästan hela Tyghuset.

Kommunikationen mellan den södra och norra delen av huset hade varit ett problem. Dessutom var museets magasin otillfredsställande. Ursprungligen hade man tänkt sig att skapa en kommunikation mellan byggnadsdelarna genom bottenvåningen och inventariemakrarna från 1740-talet, som också skulle användas för utställningar. På grund av förrådsrummens betydande kulturhistoriska värden accepterade dock Riksantikvarieämbetet inte denna lösning utan kommunikationen fick förläggas till våningen en trappa. På så vis gick det att bevara flertalet av inventariemakrarna.

På bottenvåningen har det inretts en snickeriverkstad, medan de övre våningarna har byggts om till magasin och

förråd. Dessa våningar var i dåligt skick efter en lång tid av eftersatt underhåll. Flottan som visste att man skulle lämna Skeppsholmen hade inte åtgärdat huset sedan andra världskriget och inte heller senare hade det gjorts något åt Tyghusets mellanparti.

Under ombyggnaden har man nu bland annat rivit upp alla golv och med bevarande av de ursprungliga bjälkarna förstärkt golven för att säkra magasinerna mot inbrott och brand. Dessutom har golven jämnats ut för att de ömtåliga föremålen ska kunna transporteras utan att skadas.

Av säkerhets- och klimatskäl har fönstren till magasinerna på våning två trappor murats igen, men de ursprungliga magasinssluckorna av järnplåt har bevarats och döljer igenmurningarna.

I den ursprungliga museidelen har entrérummet byggts om och fått direkt förbindelse med våningen ovanför via en ny trappa. Mot öster och Moderna museet har ytterligare en entré tagits upp och en ny butik har inretts i entréhallen.

Per-Olof Olssons magnifika trapphall

har i allt väsentligt bevarats i ursprungligt skick, medan utställningsrummen fått ny inredning.

HUSSVAMP OCH RÖTA

Under arbetets gång upptäcktes omfattande skador i golvbjälklaget i biblioteket, på bottenvåningen i Tyghusets södra del. Det var dels rötskador på bjälkar och stöd, dels hussvampsangrepp. Det blev nödvändigt att bryta upp golvet och sanera konstruktionen. Efter sanering och dränering byggdes nya bjälklagsstöd av stortegel på betongfundament och huvuddelen av de ursprungliga bjälkarna lades tillbaka, på vilka de nya dubbla golven lades.

Markfukt hade varit ett problem för i princip hela byggnaden och i samband med ombyggnaden gjordes omfattande in- och utvändiga dräneringsarbeten.

Arkitekt för ombyggnaden har varit Ahlsénarkitekterna AB med Sven Ahlsén som ansvarig arkitekt och Jan ter Vhen och Dag Klevby som handläggande arkitekter. För nyinredningen svarar arkitektfirman Wall to wall. Antikvarisk kontrollant har varit undertecknad. **KV**

Längst till vänster. Utställningsrummen har genomgående fått ny inredning.

Till vänster. I den nyinredda museishopen glänser taket som en kinesisk lackask.

Över till höger. Biblioteket i mars 2004. Till höger syns de nya murade upplagen för bjälkarna.

Under till höger. Rummen ovanför inventariemakrarna under ombyggnaden. Genom bjälklagen skymtar 'tigerburarna'.

